

Рамкова програма співробітництва
для Вірменії, Азербайджану, Грузії, Республіки Молдова, України й Білорусі

**Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus**

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи
«Посилення імплементації європейських стандартів прав людини в Україні»**

**DGI (2016)
10 червня 2016 р.**

**КОМЕНТАРІ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ПРАВ ЛЮДИНИ І
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА РАДИ ЄВРОПИ**

**Директорат з прав людини
Генеральний директорат з прав людини і верховенства права**

**Підготовлені на основі матеріалів Ральфа Роша (Сполучене Королівство)
*Консультант Ради Європи***

**ЩОДО ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ПРИВАТНУ ДЕТЕКТИВНУ (РОЗШУКОВУ)
ДІЯЛЬНІСТЬ»**

ЗМІСТ

1.	Вступ	3
2.	Рекомендації	4
3.	Відповідні стандарти Ради Європи та інші стандарти	5
4.	Зауваження до проекту Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність»	8

1. ВСТУП

1.1 Метою цього документа є аналіз проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (надалі – «проект Закону»). Первинну базу для аналізу становлять європейські стандарти, зокрема норми з дотримання прав людини.

1.2 Цей документ підготовлений на основі зауважень Ральфа Роша, консультанта Ради Європи.

1.3 Ральф Рош – соліситор, допущений до практики на території Північної Ірландії, Англії та Уельсу. Має значний досвід у сфері прав людини, включаючи роботу в Палаті з прав людини Боснії і Герцеговини та Північної Ірландії. У 2013 році став співавтором посібника Ради Європи «Європейська конвенція з прав людини та охорона правопорядку». Багато років консультував Раду Європи з питань охорони правопорядку і прав людини в різних європейських країнах. Виступав консультантом із питань реформування системи органів поліції у Колишній Югославській Республіці Македонія, Молдові та Україні.

2. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рекомендація № 1: викладені у статті 9 обставини, що дозволяють анулювати свідоцтво про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю, мають визначатися ретельніше, і слід передбачити гарантію процедурної справедливості

Рекомендація № 2: слід розглянути можливість того, щоб будь-яке отримання, використання та інша обробка персональних даних приватними детективами здійснювались відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»

Рекомендація № 3: проект Закону має передбачувати необхідні перевірки приватних детективів на придатність до володіння спеціальними засобами.

3. ВІДПОВІДНІ СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ТА ІНШІ СТАНДАРТИ

3.1 Проект Закону є всеосяжним документом, який встановлює сучасні нормативно-правові засади для діяльності приватних детективів. Він визнає роль, яку вони відіграють у захисті прав та інтересів громадян, і забезпечує чіткий баланс між регламентацією і наданням приватним детективам можливості займатися своєю діяльністю.

3.2 Проект Закону не надає приватним детективам якоїсь особливої ролі чи повноважень у підтриманні безпеки. Згідно зі статтею 14 проекту Закону, вони є «незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб». Це – позитивний момент.

3.3 Відповідно, приватні детективи не є частиною сектора безпеки в Україні. Це означає, що міжнародні стандарти, що стосуються сектора безпеки і, особливо, реформи сектора безпеки, не враховуються під час розгляду проекту Закону. Це підтверджується доповіддю Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй «Забезпечення безпеки держав і суспільств: зміцнення комплексної підтримки, яку Організація Об'єднаних Націй надає реформі сектора безпеки» від 2013 р.¹

3.4 Судова практика Європейського суду з прав людини в питаннях, що стосуються приватних детективів, є дуже незначною. Це викликано тим, що приватні детективи в Європі не діють від імені держави і виконують суто приватні функції. У справі «Глейзер проти Сполученого Королівства»² Суд зазначив, що сторона шлюбозрозумлого процесу найняла приватного детектива, щоб з'ясувати місцезнаходження іншої сторони процесу. Суд не визначив, що це викликає будь-які проблеми з дотриманням прав людини.

3.5 Європейська комісія з прав людини в минулому також звертала увагу на використання приватного детектива страховою компанією, що розслідувала вимогу про виплату великого страхового відшкодування, і не визначила, що це викликає будь-які проблеми.³

3.6 Таким чином, зрозуміло, що приватні детективи надають законну послугу і що їхня діяльність сама собою не викликає якихось питань про відповідальність держави за захист прав людини.

3.7 Важливим є те, що на діяльність приватних детективів поширюється дія закону і що їхня діяльність не обмежується. Ключовим аспектом є захист даних. Роботі приватних детективів властивий збір інформації, яка в багатьох випадках стосується приватних справ фізичних осіб. Тому необхідно, щоб на їхню діяльність розповсюджувались такі ж самі правове регулювання та нагляд, як і на діяльність інших учасників у сфері збору персональних даних.

¹ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/480

² Рішення ЄСПЛ від 19 вересня 2000 р.

³ Дж. С. проти Сполученого Королівства, рішення щодо прийнятності від 8 січня 1993 р.

4. АНАЛІЗ

4.1 Унаслідок обмеженої кількості міжнародних стандартів, що стосуються діяльності приватних детективів, з точки зору європейських стандартів є дуже небагато зауважень.

4.2 Стаття 5 та пункт 4 статті 9 проекту Закону надають право займатися приватною детективною діяльністю тільки громадянам України. Хоча поки що й не існує європейського стандарту, який би запобігав цьому в Україні, можна було б розглянути можливість встановлення вимоги, що не призводить до дискримінації за ознакою громадянства, наприклад, вимоги тривалого проживання в країні. Наявний текст, схоже, не повністю погоджується із зобов'язаннями України за статтею 18 Європейської соціальної хартії, яка вимагає, щоб будь-які обмеження на право займатися діяльністю для громадян інших держав, що підписали Хартію, ґрунтувалися на «безперечних економічних або соціальних причинах».

4.3 Стаття 9 визначає обставини, за яких може бути анульовано свідоцтво про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю. Вони є дуже загальними і не деталізованими. Наприклад, пунктом 5 дозволяється анулювати свідоцтво після встановлення факту використання свідоцтва іншою особою, проте, відсутнє застереження, що таке використання мало відбуватися з відома власника. Фраза, що міститься в пункті 6, щодо грубого порушення законів України, не забезпечує правову визначеність для осіб, що працюють приватними детективами, з точки зору тих видів поведінки, які можуть призвести до анулювання свідоцтва. Ця стаття складена в дуже загальних рисах і вразлива до зловживань або надмірно широкого тлумачення.

Рекомендація № 1: викладені у статті 9 обставини, що дозволяють анулювати свідоцтво про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю, мають визначатися ретельніше, і слід передбачити гарантію процедурної справедливості.

4.4 Стаття 11 визначає види діяльності, які можуть здійснюватися приватними детективами. У п. 1 зазначено, що це включає до себе «збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, на договірній основі зі сторонами судового процесу». У цивільному, господарському та адміністративному судочинстві можуть розглядатися найрізноманітніші справи. Очевидно, немає необхідності в кожному випадку вимагати згоди обох сторін судового процесу для того, щоб обґрунтувати можливість для приватного детектива здійснювати свою діяльність, і згоди з боку одної сторони судового процесу має бути достатньо. Вимога про надання згоди обома сторонами може, за певних обставин, зашкодити законній меті, з якою має здійснюватися така діяльність.

4.5 Пункт 3 статті 13 не дозволяє приватним детективам «збирати відомості, що пов'язані з особистим життям, з політичними та релігійними переконанням окремих осіб (без надання на це письмової згоди такої особи)». Це може створити практичні проблеми з точки зору дотримання законодавства, оскільки значна

частина роботи приватних детективів може включати до себе збір інформації, пов'язаної з особистим життям. Визначення поняття «особисте життя», прийняте Європейським судом із прав людини, є широким⁴ і включає до себе «право встановлювати та розвивати відносини з іншими людьми».⁵ Існують питання, наприклад, у шлюбнорозлучних чи інших процесах, пов'язаних із сімейними справами, що підпадають під визначення «особисті», але в яких також правомірно можуть бути зацікавлені протилежна сторона процесу і суд. Це дуже складна сфера, де кожен конкретну ситуацію необхідно розглядати індивідуально, виходячи із загального контексту. Більш гнучким вирішенням проблеми, пов'язаної з узгодженням протилежних прав та інтересів, може бути вимога про те, щоб дані, зібрані приватними детективами, оброблювалися відповідно до Закону України «Про захист персональних даних».

Рекомендація № 2: слід розглянути можливість того, щоб будь-яке отримання, використання та інша обробка персональних даних приватними детективами здійснювались відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»

4.6 Статті 18-20 проекту Закону передбачають можливість забезпечення приватних детективів спеціальними засобами та регламентують їхнє придбання, зберігання і застосування. Важливо, щоб приватні детективи не розглядалися як працівники державних органів, оскільки, ймовірно, в Україні далеко не кожному можуть видаватися спеціальні засоби без дозволу, що передбачається якимись конкретними правовими нормами.

4.7 Ще одним важливим питанням є забезпечення того, щоб приватні детективи, яким видані спеціальні засоби, були психологічно здатні володіти ними. У справі «Горовенки та Бугара проти України» Суд повторив, що «від держав очікується встановлення високих професійних стандартів у рамках їхніх правоохоронних систем і забезпечення того, щоб особи, які перебувають на службі в таких системах, відповідали необхідним критеріям».⁶ Хоча ця справа безпосередньо стосувалася представників правоохоронних органів, вона є важливою з тої точки зору, що в ній підкреслюється відповідальність держави за забезпечення того, щоб особи, яким видані спеціальні засоби та вогнепальна зброя, відповідали необхідним вимогам. Якщо необхідні перевірки не проводяться і якщо особа зловживає такими засобами, держава може нести відповідальність за заподіяну шкоду.

4.8 Відповідно, проект Закону має передбачати необхідні перевірки приватних детективів на придатність до володіння спеціальними засобами.

Рекомендація № 3: проект Закону має передбачувати необхідні перевірки приватних детективів на придатність до володіння спеціальними засобами.

⁴ Е. Б. проти Франції, рішення ЄСПЛ (Велика палата) від 22 січня 2008 р.

⁵ Німіцц проти Німеччини, рішення ЄСПЛ від 16 грудня 1992 р.

⁶ Справа «Горовенки та Бугара проти України», рішення ЄСПЛ від 12 січня 2012 р., п. 38.